

Francesc Ramis i el Concurs de Nadales de Porto Cristo

Bàrbara Duran Bordoy

Quan pensam en un concurs de cantants aficionats que es presenten davant un públic intentant donar el millor de si i que han de passar unes eliminatòries per arribar a la gran final, tot d'una ens ve a la ment el famós concurs *Operación Triunfo*, llançat a l'audiència espanyola el 2001 per TVE1 i la productora Gestmusic. I potser no pensam que en tenim un precedent a Porto Cristo, idea feliç de Francesc Ramis i del rector d'aleshores, mossèn Miquel Vallespir. El 1971 decidiren promoure aquesta trobada per als amants de la música, per tal de cantar el Nadal de la manera que cada participant consideràs millor. Nadales de nova factura o versions de les més conegudes, interpretades per solistes o bé per grups que anaven des dels duets fins a les agrupacions corals més nombroses.

Però el projecte necessitava mans musicals que poguessin dur-lo endavant. I aquí Paco Ramis demostrà la seva generositat i amor per la música més que per qualsevol altre camp. No només tengué cura de compondre nombroses nadales recollides en 3 volums, sinó també d'assajar prèviament amb els cantants que acudien a ca seva un darrere l'altre.

Aquesta comunicació és un apropament a la figura humana i musical de Francesc Ramis i a les aportacions que el Concurs de Nadales de Porto Cristo realitzà a la comarca de Manacor.

Francesc Ramis

Francesc Ramis Grimalt va néixer a Manacor el 18 de març de 1921. La seva família era com moltes d'aquells temps: una família treballadora que tengué vuit fills. El més petit era Francesc, germà bessó de Margalida.

Probablement, moltes aventures musicals en què participà més tard provenen de la seva experiència com a estudiant aquests primers anys: amb sis anys començà a l'escola dels pares dominics, però el més important és que hi estudià música i violí. Aquesta formació primerenca sembla cabdal per al desenvolupament de les seves inquietuds artístiques.

Eakthai Ahn retratat per Francesc Ramis.

Però no només es dedicà a la música. És evident que Ramis tenia una personalitat amb ganes d'aprendre, espiritualment inquieta. Per això, continuà els estudis amb els dominics i va cursar filosofia i teologia en diferents seminaris de València i Salamanca. Cal dir que durant la Guerra Civil el convent on residia va ser cremat per extremistes republicans i s'hagueren de traslladar de Salamanca a Requena.

El que tengué clar ben prest és que sense vocació no arribes enlloc; per això amb 21 anys abandonà la carrera sacerdotal. Hi ha, per tant, un abans i un després en la seva vida adulta. I també podem dir el mateix del seu servei militar: una vegada va haver tornat a la vida civil, hagué d'acomplir amb aquest deure i el realitzà a aviació. Això el convertí en un pilot expert en vols

sense motor. Aquestes experiències aèries li costaren un accident d'aviació al qual va sobreviure.

Foren uns anys importants, també, per perfeccionar els estudis de piano i violí. Acabada la seva formació militar, va voler iniciar una experiència agrícola als Pirineus amb un amic, Jordi Ricart, comercialitzant patates i altres productes agrícoles, però ho deixà anar al cap de poc temps.

Als 28 anys canvià la seva residència a Ciutat. Formà part de l'Orquestra Simfònica de Palma, on tocà com a primer violí sota la direcció del famós director Eakthai Ahn, que llavors n'era el titular. Podem imaginar que aquells anys no eren fàcils per guanyar-se la vida amb la música i, per això, mestre Ramis compaginà les seves activitats musicals amb retrats a

Els Sixtar.

Avda. Salvador Juan, 10 - MANACOR

Els Bluestar.

CONJUNTO
B
L
U
E
S
T
A
R

llapis. Aquesta és una de les facetes artístiques en què destacà, però hem de d'afegir que no hi dedicà grans esforços. Ell mateix declarà diverses vegades que si tornàs a néixer es dedicaria de nou a la música.

Llavors arribà l'època del retorn a Manacor. Reprengué la seva formació musical amb la professora

de música Catalina Ferrer. Aquesta nova etapa d'aprenentatge i els seus estudis anteriors li permeteren acabar en poc temps els estudis de piano al Conservatori. També perfeccionà els coneixements que tenia de violí amb el professor Gayà.

Malgrat aquesta etapa d'intensa preparació, als 35 anys es casà amb Catalina Sureda. D'aquest matrimoni nasqueren quatre fills: Jaume, Margalida, Pep i Xavier. Tots ells han destacat en alguna disciplina artística, però especialment Jaume (dibuixant dotat i que mereixeria un capítol a part) i Pep, que inicià un camí com a ballarí que l'ha duit professionalment per tot Europa dins del més alt nivell. És membre fundador, amb Maria Muñoz, de la companyia Malpelo. Xavier, el més petit, és també músic i cantant del grup Tots Sants.

La personalitat de Francesc Ramis, inquieta i dedicada a la música, el dugué a explorar tot el món musical de Manacor des de diferents perspectives. Així, deien d'ell que participà de totes les mogudes musicals de l'època. Fou membre de l'Orquestra Mariland i d'Illa d'Or (amb Vidal, Gabriel Fuster, Simonet i altres). També fundà l'orquestra Blue Star, que més endavant esdevingué la Sixtar (amb Rafa, Octavi, Joan Linares i R. Ortega). Tocà amb la Vuitson i la Columbia. Durant aquesta època inicià la seva etapa com a compositor, amb peces tan celebrades com *Porto Cristo*.

Els diumenges era protagonista, juntament amb Jaume Vadell i Jaume Pinya, de petits concerts a Sa Granja, devora el Palau, a Manacor.

Com per a molts músics de Manacor, una bona sortida professional era tocar amb la petita orquestra de les coves del Drach, on treballà fins que la seva salut li permeté. Entre d'altres músics, llavors hi tocaven Jaume Pinya, Bernadí Poncet, Jaume Vadell, Joan Batlet i Antoni Duro.

Francesc Ramis tocant amb l'Orquestra de Cambra Ciutat de Manacor.

Durant els anys 70 Manacor veié la creació de l'Orquestra de Cambra Ciutat de Manacor, de la qual fou un dels membres fundadors (conjuntament amb Conxa Vadell i Jaume Pinya). El primer director fou Patricio Pizarro, al qual succeí Gabriel Estarellas. Francesc Ramis sempre hi participà com a violinista, i aquesta és una de les incursions dins el món de la música anomenada *seriosa* que més marcarien

la vida cultural i musical del Manacor d'aquells temps. Amb l'Orquestra de Cambra tocaren concerts de Bach, Albinoni, Vivaldi...

La seva personalitat està marcada per la formació rebuda els primers anys i per unes creences fermes i d'àmplia visió, sobretot perquè era un mallorquí que, durant anys fonamentals per a la nostra història, va viure fora i fou testimoni de vivències de diferents intensitats.

Ell pensava que havia nascut músic i que les circumstàncies li permeteren desenvolupar aquesta activitat. En una ocasió digué que si hagués de canviar li agradaria ser inventor i constructor de juguetes (una altra activitat creativa, per altra banda). Estava content amb la vida que portava, encara que reconeixia enveges i qualque trull xerec en el dia a dia. Valorava la puntualitat i la naturalitat en les relacions socials; admirava personatges com Teresa de Calcuta, Fleming, les monges que

Tocant a les coves del Drach.

ajudaven els desvalguts, Miquel Àngel, Beethoven, Ratxmaninov... Declarava com a defectes seus el mal geni i la poca paciència (cosa que no demostrava en la preparació dels in comptables participants del Concurs de Nades), i també sentia que a vegades desatenia les persones en qui tenia confiança.

Altres col·laboracions que cal tenir en compte són la peça composta amb el doctor Carlos Fernández anomenada *Andar*. També compongué un *Himne a la pujada a Sant Salvador*, a més de diverses col·laboracions amb entitats com ara els Donants de Sang de Manacor.

El 10 d'octubre de 1989 l'Escola Municipal de Mallorquí li atorgà (conjuntament amb M. Antònia Oliver) el Reconeixement de Mèrits.

Una altra preocupació artística: escriure

Una faceta que també cultivà amb passió, però que probablement és de les menys reconegudes, és la de glosador i poeta popular. Col·laborà activament, durant les dècades en què durà el concurs, en el setmanari *Perlas y Cuevas*, on escriví en diferents seccions. Publicà articles i també poemes en l'apartat "Bugada a sa Bassa". En els articles es mostrà preocupat per qüestions com la llengua (que considera patrimoni viu de les illes) i per aspectes de la vida de Porto Cristo, com la necessitat d'adequar les instal·lacions del col·legi públic; o hi qüestionà decisions de la junta de veïns. Alguns d'aquests articles estan firmats com *Es gall Betza*, mostrant un caire crític però alhora una mica naïf i enamorat de la vida de Porto Cristo:

"Resumiendo, y dejando otro tema interesante para otro día, Porto Cristo, que va a estrenar este año Fiesta Patronal propia, que tiene un censo turístico envidiable, que posee unas cuevas maravilla del mundo, un Aquarium de primerísima categoría europea y aún mundial, y hasta un buen equipo de fútbol ¡qué caramba! Porto Cristo, repito, requiere y exige por todo lo expuesto, que se le atienda, que se le mime, y que se le guíe el ojo con amor, como se le guíe a una hermosa mujer que se cruza con nosotros. Y si esa mujer es de la familia, como en este caso, más entrañable tiene que ser el guiño, y más cerca de ella tiene que estar nuestra consideración y respeto."

Amb Jaume Pinya i altres.

Els títols dels articles ens poden apropar a les seves preocupacions com a ciutadà: “Porto Cristo, suma, sigue y...”; “¿Qué pasa en las escuelas de Porto Cristo?”; “Una pata en Porto Cristo, la otra en Manacor”; “Països catalans...? Noltros...? Es mallorquins?”.

Les seves poesies populars (firmades moltes d'elles com *Es Sol-pàs*) ens condueixen a una de les fonts de la seva música: l'amor per les expressions pròpiament mallorquines, tant en el terreny de la paraula com en el de la música. Senzilles, directes, arrelades a la més forta tradició popular, amb contingut a vegades polític, a vegades satíric, intentant ser l'expressió de la veu del poble:

“Després de caçar una llebre,
un ca eivissenc discutia
amb un llebrer que volia
dur-la en es seu pessebre.
S'eivissenc la perseguia,
i es llebrer la va engospar;
Lo seu 'gués estat xapar
lo caçat amb harmonia.
Sa discussió que tenien
semblava no tenir fi,
un que no, s'altre que sí,
ell de cap vent s'avenien.
I entretant un ca bufó
les va fotre sa caçada;
viva Déu! Quina porcada
les va fer es puta quissó...”

Altres vegades feien referència a personatges del món cultural i, com en els tensos antics entre diferents trobadors o bé els combats entre glosadors, *es Sol-pàs* rebia la resposta del seu contrincant.

El procés de creació del Concurs de Nades

El que sí es pot dir de Francesc Ramis és que tenia una creativitat inesgotable en els diferents camps artístics que encetà personalment. No podem saber quins varen ser exactament els motius que el conduïren a imaginar un concurs semblant, però el fet és que l'esdeveniment prengué una força popular que difícilment trobam en altres manifestacions musicals.

El primer jurat.

Testimonis de l'època³ parlen del fet que en realitat el concurs fou ideat per Francesc Ramis i que comptà amb la col·laboració absoluta del llavors rector de la parròquia del Carme, mossèn Miquel Vallespir.

Dia 27 de novembre de 1971 el setmanari *Manacor*, en el seu número 1744, publicava la primera convocatòria per al Concurs de Nades amb el següent anunci:

“I Concurso de VILLANCICOS. Organizado por la Parroquia y el C.D. Porto Cristo.

Bajo el patrocinio de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares.

4.000 pesetas distribuidas en doce premios.

Diploma y medalla de oro para el primer clasificado y medalla de plata para el segundo.

Para inscripciones: en la Casa Rectoral de Porto Cristo, antes del dia 12 de Diciembre.”

El primer presentador fou Mateu Mas.

Aquesta fou la primera convocatòria, la qual, de fet, ja tengué gran ressò. El primer jurat estava format per Jaume Galmés (delegat de la Caixa d'Estalvis), Joan Bonet Bonet, Llúcia Lliteras Guiscafré, Isabel Alcover i Joan Tur Santandreu. Com a secretaris hi actuaren Joan Juan Santandreu i Antònia Mascaró. El primer presentador fou Mateu Mas, en *Mateu des Tànit*.

³ Joan Tur Santandreu explica que tota la idea del concurs fou de Francesc Ramis, mentre que mossèn Miquel Vallespir donà suport total a la iniciativa. Volem agrair la col·laboració de Joan Tur, que recorda i guarda documents de primera mà pel que fa a les primeres convocatòries del concurs, així com enregistraments originals d'interpretacions de F. Ramis al piano, orgue, cantant i tocant composicions pròpies. Tot aquest material ha estat generosament compartit.

Ràdio Balear el transmeté alguns anys, posteriorment també ho va fer Televisió Manacor.

Durant una sèrie d'anys el concurs va ser tan reconegut que per les festes de Nadal era emès a la ràdio (Radio Balear d'Inca) i també, els darrers anys, fou retransmès per TV Manacor.

El guanyador de la primera edició, el primer classificat, fou Llorenç Miguel Caldentey amb la cançó *Niu diví*. Rebé un diploma, medalla d'or i 700 pessetes, malgrat que el nin comptava només amb vuit anys. En segon lloc, obtingué medalla de plata i 550 pessetes Antònia Artigues, de deu anys, que va cantar *En una pobre cueva de Belén*. El tercer lloc fou per als nins Llorenç Galmés, Josep Sánchez i Jaume Nadal, que interpretaren *Rin rin*, i obtingueren com a premi 500 pessetes. Aquestes foren les quantitats que reberen els guanyadors. Així, el concurs prengué força ben aviat: a les fotografies de la primera edició ja podem observar l'església del Carme plena de gom a gom.

A la tercera edició, el 1973, ja es preveuen deu premis per a concursants solistes i deu premis per a concursants en grups. Els dos primers guanyadors obtenien, a més dels diners, medalla d'or i plata, i diploma; mentre que el tercer classificat només obtenia diploma. Els premis oscil·laven des de les 1.000 pessetes del

L'església plena de gom a gom.

primer i segon fins a les 200 del desè classificat. Hi havia una categoria especial per a menors de vuit anys, que obtenien 500, 400 i 300 pessetes i diploma. En aquesta edició es començaren a preveure premis especials per a intèrprets de Porto Cristo mateix: el primer classificat de solistes i grups de la vila obtenia 1.000 pes-

F. Ramis durant el concurs.

setes; el més menut, 500.

Els grups tenien un premi amb una dotació econòmica una mica més important: des de 3.000 pessetes el primer classificat fins a les 300 del desè. També hi havia un premi especial per a grups menors de deu anys, d'entre 1.000 i 500 pessetes.

A mesura que el concurs agafava força, també es renovaven les idees pel que fa als motius dels premis. Així que, amb el temps, es començaren a premiar les músiques i lletres originals. En la desena edició, la premsa local publicà una lletra inèdita de Francesc Ramis en què demanava als compositors participants que posassin música a aquest text:

“Caminois a Betlem
tots plens de pastors;
carrerans en el Cel
amb estels de colors.
Xerafins que fan crida
pel blau infinit
anunciant el Messies
que ve aquesta nit.
Canten els homes la nit de Nadal,
himnes de gràcies al seu Creador;
porten els àngels senyera de pau,
i dins el pessebre hi neix Déu Minyó.
Tornin alegres els cors endolats!
Véngui a la Terra pau i germanor!
Mirant a Betlem cridem tots plegats:
lluïta a la guerra i pas a l'amor!!!
Esclator de cançons
encanten la nit
glosant la venguda
del Déu nin petit.
Tot canta, tot balla

per al naixement,
els mars i la terra,
els núvols i el vent.
Estribillo...
Que té aquesta nit
de perfum enciser...
que el cor enamora
dels homes de bé?
Què té l'establia
coberta de neu?
La Verge Maria
que bolca el Nin Déu.”

El motiu per donar la lletra prèviament era, o almanco argumentaven, que no hi hagués avantatge pel que fa al text i que, per tant, les composicions sorgissin en igualtat de condicions. Hem comentat igualment que en edicions posteriors es premiaria també la millor lletra original i també la millor música original.

El concurs va passar per diferents etapes. És de suposar que en més d'una convocatòria els problemes de finançament i de coordinació foren importants. Prèviament a aquesta mateixa desena edició es publicà a la premsa local un article firmat per Antoni Tugores que ja exposava aquesta preocupació de F. Ramis:

“[...]Y el motivo de su preocupación no es otra que la falta de elementos capacitados –que los hay, según su opinión- que vayan entrando en la parte organizativa que recae, casi exclusivamente, en las espaldas de Miquel Vallespir, párroco de Nuestra Señora del Carmen, que cuida todos los aspectos no-artísticos de la organización; y en las del maestro Francisco Ramis en la parte artística, lo que hace que ambos personajes queden poco menos que “acabados” después de los múltiples trabajos –organización, ensayos, búsqueda de financiación, premios, etc.- que conlleva el estar al frente de este importante y ya único concurso de este tipo en nuestra isla... Hay que decir que es un handicap importante para la edición del presente año el que no se celebrara el concurso del año pasado debido a la enfermedad que sufriera don Miquel Vallespir y de la que se va recuperando. Lo que vino a demostrar que estas dos personas son poco menos que insustituibles en estos momentos y que realmente son imprescindibles, cosa que en nada favorece la continuidad que tanto preocupa a Francisco Ramis [...]”

Malgrat aquests problemes, el concurs seguí endavant amb força i prova d'això és l'expectació que despertà des del 1981 fins al 1991, època en què mestre Ramis començà també a publicar bona part de la seva producció en els tres volums de Nades. El 1991 la convocatòria de premis fou la següent:

“A. Solistes: 1r nivell A (fins a sis anys), B (de set a deu anys); 2n nivell (d'onze a tretze anys); 3r nivell (de catorze a setze anys); 4t nivell (sense límit d'edat).

B. Grups: 1r nivell (fins als deu anys); 2n nivell (d'onze a tretze anys); 3r nivell (de catorze a setze anys); 4t nivell (a partir dels desset anys).”

També s'hi feia esment que els grups havien de constar d'un mínim de cinc veus i d'un màxim de dotze. El total no podia passar de quinze components, comptant veus i acompanyants. Tampoc no s'admetien acompanyaments en *playback* i, a més, aquest acompanyament no seria tengut en compte pel jurat a l'hora de valorar la interpretació vocal, llevat de si els intèrprets s'acompanyaven a si mateixos.

El concurs va continuar malgrat la mort de Francesc Ramis el 4 de desembre de 1993, quan tenia setanta-dos anys. La que hauria estat la vint-i-tresena edició va ser substituïda per una “gala” (tal com l'anomenà la premsa) on cantaren quatre-centes seixanta-set veus recordant el mestre Ramis i on mossèn Josep Caldentey, titular de la parròquia de Porto Cristo, va assegurar que el concurs seguiria la seva trajectòria el proper any, cosa que es va aconseguir.

Però l'empresa era difícil de continuar sense els esforços del seu principal sostenidor, i així i tot va seguir fins a la trentanovena edició, la darrera. Ja en l'edició anterior podem observar una forta minva de concursants de segon nivell, així com de la participació manacorina. El nombre total de cantaires fou de quatre-

Els seus fills i nebots participaren moltes vegades en el concurs

Gaudint de fer música.

cents vuitanta-vuit, a més de minvar el nombre de nades (trenta, en lloc de quaranta de l'any anterior). A més dels premis esmentats per a les convocatòries anteriors, hi hagué els premis especials, atorgats a:

- “Premis locals (solistes i grups), primera i segona millor interpretació.
- Trofeu Foto Delfin.
- Medalla d'or al millor intèrpret.
- Premis d'autors: tres premis a les millors músiques, a la millor lletra.”

La producció musical de Francesc Ramis

Francesc Ramis no només compongué Nades. Tenia uns interessos una mica més diversos, sempre entroncats amb la tradició popular de diferents inspiracions. Dins el món de la música lleugera destaquen cançons com *Porto Cristo* i *Amor en Porto Cristo*.⁴

Una de les seves incursions dins el món de la composició foren els goigs. Estan documentats uns *Goigs a sant Antoni Abat*, venerat a l'església parroquial d'Ariany, amb lletra de Llorenç Moyà i Gilabert de la Portella. La música és senzilla, amb un clar sentit d'himne, amb melodia fàcil d'aprendre i de recordar. També està enregistrat un himne dedicat a la Mare de Déu del Carme, patrona de Porto Cristo i dels mariners.

Mestre Ramis tenia el costum d'enregistrar amb casset les nades que anava component perquè els cantaires les poguessin treballar a ca seva. Això ens ha permès comptar amb alguns enregistraments originals que no són de nades (*v. notes*), sinó de cançons de caire plenament mallorquí, arrelades dins la tradició de la cançó popular i interpretades per ell mateix, a vegades intentant imitar el gallejar dels cantaires pagesos, amb mesura i coneixement. Un grup d'aquestes cançons les denomina ell mateix com de “gust popular”, recordant cançons que cantava son pare. Un altre grup de cançons estan compostes sobre poemes de Costa i Llobera (com *Lo pi de Formentor*). Tot aquest material està sense editar, comptant només amb el testimoni dels enregistraments ocasionals. Podem citar, així, títols com *Dos sospirs*, *Himne*, *A punt de mitja nit*, *Cançó*, *Mon pare ja m'ho deia*, *Pregària a Lina*, *Me'n vaig a regar a s'hortet*, *Cançó de bressol*, *Plantat damunt s'olivera*, *Un paner de figues flors*, *Estimada estimada*, *Gelosia*, *No pot ésser*, *Consells de mumare*, *Illla d'Or*, *Bones notícies*, *Mu mare me vull casar*, *Tonina tu ets el meu càstig*, *De tant de voltar sa sínia...*

⁴ La principal font bibliogràfica per consultar la biografia de Francesc Ramis ha estat l'arxiu de la família, el qual oferí Catalina Sureda, la seva esposa. Agraïm enormement la seva atenció i dedicació, que ens permeté consultar moltíssims articles del *Peñas y Cuevas*, *Manacor Comarcal* i *Set Setmanari*, a més de contrastar diferents informacions. Així mateix, hem consultat l'edició dels tres volums de nades esmentats al text.

De tota manera, sembla que gairebé tots els seus esforços compositius es dedicaren a les nades. No és estrany, si analitzam que hi conflueixen algunes de les seves grans passions: la confecció de lletres properes a les gloses; la composició de melodies de caire popular; la recerca d'un món harmònic on es troben influències de la música lleugera (la música que ell tocava en la seva vida professional) i de la música mallorquina; la mística cristiana del Nadal proper a Jesús de Nazaret, als infants i al sentiment genuí, lluny també dels grans esplendors de l'Església oficial.

La seva herència musical es troba recollida en tres volums de Nades, compostes en diferents moments, on també caben peces d'altres compositors, i estrenades durant les diferents etapes del concurs. Així es publicaren:

- Primer volum: editat per l'editorial Climent de Barcelona el 1979. A més de les nades de F. Ramis, s'hi publiquen composicions de Margot Fuster, Miquel Manresa, Jaume Vadell, Joan Coll, Gaspar Fuster, Josep Tosar i Lluís Massanet. L'edició fou apadrinada per la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares, i el pròleg estava firmat per Perico Pomar. Entre d'altres, ja hi constaven els temes coneguts d'*Un brot de murta*, *Freda és la nit*, *Lucecita*, *Nit de pau i nit d'amor* o *Blanca, de neu molt blanca* (que esdevingué un autèntic himne de la trobada nadalenca). Curiosament, de l'edició només arribà un paquet d'exemplars; la resta de l'edició sembla ser que va caure a la mar durant el transport. Es va haver de fer una ràpida reedició, que fou possible gràcies al fet que se'n conservaven les planxes d'impressió. També es comptà amb l'ajut del Ministeri de Cultura.
- Segon volum: imprès a Petra per *Apòstol y Civilizador* el 1986, amb pròleg a càrrec de Rafel Ferrer. Comptà amb diferents col·laboracions, a càrrec de Gaspar Fuster Veny, Empar Morell, Francesc Aguiló, Cristina Salom, Bartomeu Matamalas, Marisol Rebolledo, Rafel Riera, Petra Riera, Miquel Àngel Febrer, Antònia Llabrés i Francesc Baell. La portada és de Jaume Ramis, mentre que l'edició fou possible gràcies al patrocini del Consell Insular de Mallorca. Les nades més conegudes d'aquest volum són *Nit d'amor*, *L'estel de Betlem*, *Nadal mallorquí* i *Nit de somriures*.
- Tercer volum: quan ja s'apropava el Nadal del 1991, apareix el tercer volum de *Cent Villancets* que presenta vuitanta temes de Francesc Ramis i la resta de Francisco Aguiló, Martí Sáez, J.L. García Mallada, Pep Alba, Empar Morell, Aina Mir, J.J. Mateos, M.I. Sansó, Damià Timoner, Miquel Perelló, Francisca Artigues, Rafel Roig i Antoni Galmés. Imprès a Gràfiques Muntaner, també comptà amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca. La llavors consellera de Cultura, Pilar Ferrer Bascuña, n'obrí

l'edició, amb pròleg de Damià Duran. Així mateix, la portada també fou dissenyada per Jaume Ramis Sureda, fill de F. Ramis. Cal destacar d'aquest volum obres com *D'una gentil donzella*, *Nit silenciosa*, *Otra vez Navidad*, *Una noche oscura* o la nova sintonia del concurs, *Porto Cristo escampa al vent abans d'arribar Nadal*.

De tota manera, mestre Ramis explicà en diverses entrevistes als mitjans de premsa locals que el total de nades compostes arriba a les quatre-centes. Tot un conjunt musical que s'alimenta d'arrels populars i mostra com a principal característica una inspiració melòdica que difícilment trobam en altres compositors. Pensam que, en el món d'avui dia, F. Ramis hagués fet carrera en el món televisiu, on la seva capacitat d'inventiva hagués trobat destí en el disseny de sintonies, anuncis publicitaris, músiques per a espectacles...

La majoria d'aquest repertori està publicat, així com cinc cassetts de la casa Maller, però ara mateix descansa esperant una nova empena que el torni a apropar al poble mallorquí.⁵

⁵ Agraïm l'ajuda sempre generosa de Bartomeu Carrió Garau en la correcció del text. Moltíssimes gràcies.

Els germans Lliro i en *Menut*: navegant cap a sa Vall

Bàrbara Duran Bordoy

La present comunicació és, sobretot, un document gràfic que mostra les cares d'una Mallorca que, iniciat el segle XXI, reuneix aspectes d'una cultura ancestral mesclada amb les innovacions més modernes.

Els canvis socials, tecnològics i culturals que les darreres dècades han transformat l'illa estan ben documentats, ja que els mitjans de comunicació actuals permeten l'enregistrament immediat dels diferents aspectes de la vida moderna.

Però les estructures socials contemporànies i les noves maneres de viure conviuen encara amb elements que pertanyen a un passat no gaire llunyà, on la percepció dels dies, del temps i de les tasques quotidianes és essencialment diferent.

Les fotografies i el testimoni dels protagonistes d'aquesta comunicació han estat recollits durant l'estiu del 2009 i la primavera del 2010.

Una estranya nau

Si enfilau la carretera del camí de Bendrís quan cau el capvespre d'un dia del mes de juliol o agost, quan les pedres cremen i l'aire entelat per la calor confon la vista, veureu una estranya nau que s'obri camí navegant a vela. I podeu pensar: ara sí que la ment sofreix l'encanteri d'un miratge!

Però, a mesura que us hi acostau, la vela cobra vida i confirmau que es mou lentament. No és un dofí ni una estranya criatura marina allò que estira el vaixell: és un mul que, molt a poc a poc, cobreix el camí sense motar al capdavant d'un carro. La vela, airosa, dona ombra a dos germans que són el testimoni d'una Mallorca que miraculosament perviu avui dia.

Els germans Lliro enfilen el camí de Bendrís cap a sa Vall tots els dies que poden, acompanyats d'en *Menut*. I, acabades les feines, tornen a Manacor.

Diuen que anomenaven *Moro* tots els muls que han tengut. Però avui dia no troben aquest mot gaire adequat i, per això, l'han canviat per *Menut* (encara que el mul sembla de tot menys menut). No saben ben bé quina edat té: el